

บทที่ 5

สรุปผลการประเมินและข้อเสนอแนะ

การประเมินผลโครงการ "พัฒนาประสิทธิภาพการสื่อสารสาธารณะและการส่งเสริมประชาชนให้มีพฤติกรรมป้องกันโรคมาลาเรีย อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร" มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณภาพสื่อที่ใช้ในการรณรงค์ว่ามีประสิทธิภาพในการให้ความรู้ ความเข้าใจกับประชาชน และสามารถทำให้ประชาชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการป้องกันโรคมาลาเรียได้อย่างยั่งยืนหรือไม่ โดยการประเมินความพึงพอใจรูปแบบ ความเข้าใจในเนื้อหาสื่อ ประเมินความรู้ และพฤติกรรมของประชาชนภายหลังการรณรงค์ 1 ปี เปรียบเทียบกับการประเมินผลเบื้องต้นหลังการรณรงค์ 1 เดือน ว่าความรู้ และพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เข้าร่วมรณรงค์โรคมาลาเรีย เมื่อเดือนพฤษภาคม 2551 ในพื้นที่ 2 ตำบล ของ อ.ท่าแซะ จ.ชุมพร คือประชากรหมู่ที่ 9 ต. หงษ์เจริญ และ หมู่ที่ 15 ต.ท่าข้าม จำนวน 115 คน การวิเคราะห์ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 64.3 มีอายุอยู่ระหว่าง 36-45 ปี ร้อยละ 31.3 รองลงมาอยู่ระหว่าง 26 - 35 ปี และ 46-55 ปี อยู่ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 26.1 และ 24.3 เฉลี่ย 41.59 ปี มีสัญชาติไทย ร้อยละ 99.1 ระดับการศึกษา จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 53.0 รองลงมา จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 39.1 อาชีพทำสวนยาง ร้อยละ 63.5 และรองลงมา ทำสวนกาแฟ ร้อยละ 21.7 รายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 60.9 และรายได้สูงกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 39.1 คิดเป็นรายได้เฉลี่ย เดือนละ 12,217 บาท จำนวนสมาชิกในครอบครัว มีสมาชิก 3 คน ร้อยละ 36.5 และรองลงมา มีสมาชิกในครอบครัว 4 คน คิดเป็นร้อยละ 32.2 กลุ่มตัวอย่าง เคยป่วยเป็นโรคมาลาเรีย ร้อยละ 45.2

กลุ่มตัวอย่าง รับรู้ข้อมูลข่าวสารการจัดกิจกรรมรณรงค์โรคมาลาเรียจากเจ้าหน้าที่มาลาเรีย ร้อยละ 76.5 และจากผู้ใหญ่บ้าน ร้อยละ 56.1 และกิจกรรมที่จัดขึ้นในงานรณรงค์โรคมาลาเรีย ที่กลุ่มตัวอย่างพึงพอใจมากที่สุด คือการจัดนิทรรศการ คิดเป็นร้อยละ 73.0 รองลงมา เป็นของแจก ร้อยละ 58.3 ส่วนประโยชน์ที่ได้รับจากการรณรงค์โรคมาลาเรีย กลุ่มตัวอย่าง ตอบว่า ได้รู้จักวิธีการป้องกันตนเองจากโรคมาลาเรีย คิดเป็นร้อยละ 98.3 รองลงมา คือได้รับความรู้เรื่องโรคมาลาเรียเพิ่มขึ้น ร้อยละ 90.4

เมื่อถามถึงการเข้าร่วมงานรณรงค์ครั้งต่อไป กลุ่มตัวอย่าง ยินดีเข้าร่วมรณรงค์ ร้อยละ 100 และต้องการให้มีกิจกรรมเพิ่มเติมคือต้องการให้มีการแจกถุง ยาทากันยุง ในการจัดงานรณรงค์ครั้งต่อไป

กลุ่มตัวอย่าง ได้รับความรู้เกี่ยวกับโรคมาลาเรีย ผ่านเจ้าหน้าที่มาลาเรียมากที่สุด ร้อยละ 93.0 รองลงมาได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ร้อยละ 73.9 และจากสื่อต่าง ๆ เช่น ป้ายโปสเตอร์ แผ่นพับ ร้อยละ 32.2 ส่วนความรู้เกี่ยวกับโรคมาลาเรีย กลุ่มตัวอย่าง มีความรู้เกี่ยวกับโรคมาลาเรียในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ คือ รู้จักอาการป่วยของโรคมาลาเรีย ว่าเมื่อป่วยเป็นมาลาเรีย จะมีอาการไข้ หนาวสั่น ปวดหัว คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมา กลุ่มตัวอย่าง รู้ถึงอันตรายของโรคมาลาเรียดี คือ รู้ว่าเมื่อป่วยเป็นมาลาเรีย หากไม่ได้รับการรักษาอาจถึงตายได้ ร้อยละ 100 และรู้วิธีการป้องกันโรคมาลาเรีย ว่าการนอนในมุ้ง สามารถป้องกันมาลาเรียได้ ร้อยละ 99.1 ข้อที่กลุ่มตัวอย่างตอบผิดมากที่สุด คือ ข้อ 4 แหล่งเพาะพันธุ์ยุงมาลาเรียอยู่ในกะลา ใถ่น้ำ และยางรถยนต์ ร้อยละ 40.0 รองลงมาคือ ข้อ 2 ยุงที่นำเชื้อมาลาเรียกัดเวลากลางวัน ร้อยละ 36.5 และ ข้อ 12 คนที่เคยเป็นมาลาเรียแล้ว จะไม่เป็นซ้ำอีก ร้อยละ 22.6

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ จะนำความรู้ที่มีไปปฏิบัติตนในการป้องกันโรคมาลาเรีย ให้กับตัวเองและครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 100 และวิธีการป้องกันตนเองที่กลุ่มตัวอย่าง ปฏิบัติมากที่สุด คือ การนอนในมุ้งชุบสารเคมี ร้อยละ 95.7 และนำมุ้งไปชุบสารเคมีเพื่อป้องกันยุง ร้อยละ 96.5 ข้อที่กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อ 4 สวมใส่เสื้อแขนยาว กางเกงขายาวในเวลา กลางคืน ร้อยละ 67.8 และทายากันยุงเวลาออกไปทำงานนอกร้าน ร้อยละ 69.6

ในการรณรงค์มาลาเรียที่ผ่านมา พบว่าใช้สื่อ เป็นป้ายรณรงค์ โปสเตอร์ ฤกษ์ยาม ซึ่งในการประเมินผลสื่อประเภทป้ายรณรงค์ ในเรื่องความถี่สถานที่การติดตั้ง พบว่า กลุ่มตัวอย่าง พบเห็นป้ายรณรงค์มากที่สุด คือร้านค้า คิดเป็นร้อยละ 73.9 รองลงมาได้แก่ บริเวณถนนใน หมู่บ้าน ร้อยละ 45.2 และบ้านผู้ใหญ่บ้าน ร้อยละ 42.6 และกลุ่มตัวอย่างพึงพอใจรูปภาพในป้าย ร้อยละ 70.4 ข้อความ ร้อยละ 60 สีเส้นของป้าย ร้อยละ 58.3 ส่วนที่กลุ่มตัวอย่างต้องการให้แก้ไข ปรับปรุงป้ายรณรงค์ มากที่สุด คือขนาดของป้ายรณรงค์ ร้อยละ 33.9 ต้องการให้มีขนาดใหญ่ขึ้น รูปแบบ ร้อยละ 17.4 ต้องการให้มีข้อความคงทน ติดตั้งได้นาน ๆ ส่วนข้อความที่ใช้ พบว่ากลุ่ม ตัวอย่างพอใจและเข้าใจข้อความในสื่อประเภทนี้ คิดเป็นร้อยละ 99.1

โปสเตอร์ สำหรับโปสเตอร์ที่ใช้ในการรณรงค์ มีการแจกโปสเตอร์ให้ผู้เข้าร่วมรณรงค์ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ได้รับโปสเตอร์ที่แจกในงานรณรงค์ ร้อยละ 83.5 และกลุ่มตัวอย่างพึงพอใจสื่อประเภทนี้ ดังต่อไปนี้ คือ กลุ่มตัวอย่างพึงพอใจเรื่อง ข้อความในโปสเตอร์ ร้อยละ 58.3 ข้อความดังนี้ “ไม่ใช่ แคนนอนในมุ้ง ต้องสวมเสื้อผ้า ทายากันยุ่งก่อนไปทำงาน” ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเข้าใจข้อความเป็นอย่างดี ถึงวิธีการป้องกันโรคมาลาเรีย ส่วนเรื่องของสีสັນ ซึ่งเป็นสีส้ม ตัวหนังสือสีขาว กลุ่มตัวอย่างพอใจสีสັນของโปสเตอร์ ร้อยละ 48.7 และพอใจในรูปภาพ ร้อยละ 43.5 ซึ่งเป็นรูปผู้หญิงนอนในมุ้ง รูปผู้ชายสวมเสื้อแขนยาว กางเกงขายาว ทายากันยุ่งก่อนออกไปกรีดยาง

ถุงยาม เป็นสื่อที่ใช้ในวันรณรงค์ และแจกให้ผู้เข้าร่วมรณรงค์ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ได้รับถุงยามที่แจกในวันรณรงค์มาลาเรีย ร้อยละ 93.0 กลุ่มตัวอย่างพอใจรูปแบบมาก ร้อยละ 73.9 รองลงมา ได้แก่ รูปภาพ และข้อความที่ถุงยาม ร้อยละ 38.3 ส่วนที่กลุ่มตัวอย่างต้องการให้ปรับปรุงแก้ไขมากที่สุด คือสีสັນ ของถุงยาม ร้อยละ 83.5 คือสีที่ใช้เป็น สีขาว ซึ่งไม่เหมาะกับการใช้งาน กลุ่มตัวอย่างต้องการให้เป็นสีทึบ ๆ หรือสีดำ และต้องการให้มีขนาดใหญ่ขึ้น และกลุ่มตัวอย่าง ต้องการให้มีช่องทางการสื่อสารเพิ่มเติม พบว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการให้มีช่องทางการสื่อสารทั้งในเรื่องข่าวสารการป้องกันรักษาโรคมาลาเรีย และการรณรงค์ครั้งต่อไป ต้องการให้มีมากที่สุด คือ สื่อบุคคล ร้อยละ 59.1 รองลงมา ได้แก่ โทรทัศน์ ร้อยละ 39.0 วิทยุ ร้อยละ 21.7 หอกระจายข่าว/เสียงตามสาย ร้อยละ 17.4 และจากการสอบถามเพิ่มเติมในเรื่องการผลิตสื่อเพื่อใช้ในการเผยแพร่ความรู้ ข่าวสารเกี่ยวกับโรคมาลาเรีย กลุ่มตัวอย่างเสนอแนะให้มีการทำป้ายคัทเอ้าท์ใหญ่ ๆ ที่สามารถติดตั้งได้นาน ๆ เพื่อให้สามารถเตือนใจ ผู้ที่ผ่านไปมา ได้รับทราบเกี่ยวกับเรื่องโรคมาลาเรียอยู่ตลอด และต้องการให้ทำเป็นหนังสือการ์ตูนเกี่ยวกับโรคมาลาเรีย ให้มีการกระจายเสียงตามวิทยุชุมชนถึงวิธีการป้องกันรักษาโรคมาลาเรีย ในฤดูที่มีการระบาดของโรคมาลาเรีย ทำเป็นปฏิทินแจกประชาชน เสียงตามสาย และต้องการให้มีการเข้าเยี่ยมของเจ้าหน้าที่ให้มากและบ่อยขึ้น

จากวัตถุประสงค์การประเมิน เพื่อประเมินสื่อที่ใช้ในการรณรงค์ว่ามีคุณภาพในการให้ความรู้ ความเข้าใจกับประชาชน และสามารถทำให้ประชาชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคมาลาเรียได้หรือไม่ อย่างไร โดยการประเมินความพึงพอใจรูปแบบ ความเข้าใจในเนื้อหาสื่อ ประเมินความรู้ และพฤติกรรมของประชาชนภายหลังการรณรงค์ 1 ปี เปรียบเทียบกับการประเมินผลเบื้องต้นหลังการรณรงค์ 1 เดือน ว่าความรู้ และพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร ผู้ประเมินได้ดำเนินการและสรุปผล ดังนี้

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 36-45 ปี เนื่องจากเพศชายเป็นผู้ต้องหาเลี้ยงครอบครัว เพศหญิงจะทำหน้าที่ดูแลบ้าน ผู้ถูกสอบถามส่วนใหญ่จึงเป็นเพศหญิง กลุ่มตัวอย่างมีการศึกษาในระดับอ่านออกเขียนได้ ส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนยาง จากการศึกษาประวัติการเจ็บป่วยของกลุ่มตัวอย่าง ทำให้รู้ว่ากลุ่มตัวอย่าง เคยป่วยเป็นโรคมาลาเรีย ซึ่งทำให้กลุ่มตัวอย่าง ได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่มาลาเรีย และได้รู้จักอาการของโรคมาลาเรียและความรุนแรงของโรคที่เป็นประสบการณ์ตรง จากประวัติและประสบการณ์เจ็บป่วยที่ผ่านมา มีผลต่อพฤติกรรมการรักษาและการป้องกันควบคุมโรค ผู้ที่เคยป่วยด้วยโรคมาลาเรียหลายครั้ง และผู้ที่เคยป่วยเป็นครั้งแรก จะมีพฤติกรรมการรักษาที่แตกต่างกัน คือผู้ที่เคยป่วยจะกลัวต่ออาการและความรุนแรงของโรค ส่วนที่ป่วยเป็นครั้งแรก จะไม่เคยรู้จักอาการ และความรุนแรงของโรค ทำให้ไปปรับการรักษาที่ล่าช้า ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อูษา เล็กอุทัยและคณะ (2542) ที่ศึกษาปัจจัยความรู้และพฤติกรรมการปฏิบัติตนในการป้องกันโรคมาลาเรียของครูสำนักงานประถมศึกษา อำเภอกาบเขาสมิง จังหวัดตราด พบว่า กลุ่มครูที่เคยป่วยและไม่เคยป่วย จะมีพฤติกรรมการป้องกันและรักษาโรคที่แตกต่างกัน แต่ต่างจากการศึกษาของ Singhanetra-Renard (1993) และการศึกษาของ Hongvivatana และ Boonmonkol (1980, 1-78 อ้างในดวงพร วงศ์จันทร์พงษ์, 2533) ที่พบว่า ผู้ที่เคยป่วยด้วยโรคมาลาเรียหลายครั้งและผู้ที่เคยป่วยด้วยโรคมาลาเรียครั้งแรก มีพฤติกรรมการรักษาที่ล่าช้าเหมือนกัน

การศึกษาถึงความรู้เกี่ยวกับโรคมาลาเรียของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับโรคมาลาเรียในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 87.8 เมื่อเปรียบเทียบกับผลการประเมินเบื้องต้นของเกษณี 2551 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 98.0 ลดลงร้อยละ 10.2 แต่ยังคงอยู่ในระดับที่สูง อาจเป็นเพราะมีการรณรงค์น้อยครั้ง และการรณรงค์ผ่านมาเป็นเวลา 1 ปี อาจทำให้กลุ่มตัวอย่างหลงลืมความรู้ที่ได้รับ และกลุ่มตัวอย่างที่เคยป่วยเป็นโรคมาลาเรียมาก่อน จะมีความรู้เกี่ยวกับอาการของโรค ทำให้มีพฤติกรรมการป้องกันโรคอยู่ในระดับดี และทำให้รู้ว่า วิธีการป้องกันโรคมาลาเรียที่สามารถทำได้ดีคือการนอนกางมุ้งที่ชุบสารเคมี ส่วนข้อความรู้ที่กลุ่มตัวอย่างตอบผิดมากที่สุด คือ แหล่งเพาะพันธุ์ยุงมาลาเรียอยู่ในกะลาไอน้ำและยางรถยนต์ หรือข้อที่ว่า ยุงที่นำเชื้อมาลาเรีย กัดในเวลากลางวัน เป็นที่น่าสังเกตจากการตอบแบบสอบถามพบว่า กลุ่มตัวอย่างเข้าใจผิด หรือสับสนแหล่งเพาะพันธุ์ของการเกิดโรคมาลาเรีย กับแหล่งเพาะพันธุ์ของการเกิดโรคไข้เลือดออก

การศึกษาพฤติกรรมการป้องกันควบคุมและรักษาโรคมาลาเรียของ กลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมในการนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติตนในการป้องกันควบคุมโรคมาลาเรีย อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 97.4 ซึ่งการจากผลการประเมินผลเบื้องต้นของเกษณี กัลดพวง (2551) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมในการนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติตนในการป้องกันควบคุมโรคมาลาเรียอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 98.0 ผลการประเมินไม่แตกต่าง อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างให้ความร่วมมือ และมีความตระหนักในการป้องกันควบคุมโรค ตามข้อความในสื่อที่ใช้ในการรณรงค์ เมื่อแยกพิจารณาพฤติกรรมการป้องกันควบคุมโรค พบว่าพฤติกรรมการป้องกันควบคุมโรคมาลาเรียของ กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติมากที่สุดคือ การนอนในมุ้งที่ชุบสารเคมี ร้อยละ 95.7 ซึ่งผลการประเมินผลเบื้องต้นของเกษณี กัลดพวง (2551) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรม การนอนในมุ้ง คิดเป็นร้อยละ 98.0 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบผลพฤติกรรมกรนอนในมุ้งป้องกันยุง ลดลง ร้อยละ 3.7 ซึ่งพบว่าผลลดลงไม่มาก และยังอยู่ในระดับที่สำนักโรคติดต่อฯ โดยแมลง ตั้งเป้าหมายไว้ตามเกณฑ์ขององค์การอนามัยโลก ซึ่งกล่าวไว้ว่า การนอนในมุ้งเป็นวิธีป้องกันการ แพร่เชื้อมาลาเรียของประชาชนได้อย่างดี โดยประชาชนต้องมีเปอร์เซ็นต์การนอนในมุ้งอย่างต่ำ ต้องครอบคลุม ร้อยละ 80 ส่วนพฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ทายากันยุงเวลา ออกไปทำงานนอกบ้าน คิดเป็นร้อยละ 69.6 ซึ่งจากการประเมินผลเบื้องต้น ของเกษณี กัลดพวง (2551) พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการใช้ยาทายากันยุง เพียงร้อยละ 58 ซึ่งจะเห็นได้ว่า พฤติกรรมการใช้ยาทายากันยุงมีจำนวนเพิ่มขึ้น ซึ่งอาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่าง ได้รับความรู้และ ความเข้าใจในอันตรายของโรคมาลาเรียดีขึ้น และการให้ความสำคัญกับสื่อที่ใช้ในการรณรงค์ ซึ่งจากการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่าในพื้นที่ดังกล่าว ยาทายากันยุงหาซื้อยาก และถ้ามีขายก็จะมีราคาแพง และการใช้ยาทายากันยุงทำให้ตัวเหี่ยวเหินอะหะนะ ไม่ชอบกลิ่น จึงเป็นสาเหตุให้มีการใช้ยาทายากันยุงในจำนวนน้อย ส่วนพฤติกรรมการสวมใส่เสื้อแขนยาว กางเกง ขายาวในเวลากลางคืน ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่กำหนดให้กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมี พฤติกรรมการสวมใส่เสื้อแขนยาว กางเกงขายาว คิดเป็นร้อยละ 67.8 แต่ในการประเมินผล เบื้องต้นไม่มีข้อมูล และจากการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง พบว่า เนื่องจากจังหวัดชุมพร มีอากาศ ค่อนข้างร้อน การสวมใส่เสื้อผ้าที่มิดชิด ทำให้ร้อนอึดอัด เกิดความรำคาญ และสำหรับกลุ่ม ตัวอย่างที่มีอาชีพทำสวนยาง พบว่าการใส่เสื้อผ้าที่มีแขนยาวปิดมิดชิด ทำให้เกะกะ ไม่สะดวกใน การกรีดยาง และเก็บน้ำยาง จึงเป็นผลให้การใส่เสื้อแขนยาว กางเกงขายาว มีจำนวนน้อย

จากพฤติกรรมดังกล่าว อาจเป็นสาเหตุหนึ่งในการเจ็บป่วยด้วยโรคมาลาเรียของประชาชนในพื้นที่ เพราะการศึกษาของประยุทธ์ สุดาทิพย์ (2540) พบว่าปัจจัยด้านพฤติกรรมที่มีผลกระทบต่อการป่วยเป็นไข้มาลาเรีย ได้แก่ การไม่นอนกางมุ้ง การไม่ทายากันยุง การไม่ใส่เสื้อผ้าปกปิดมิดชิดเพื่อป้องกันยุงกัด

จากการศึกษาช่องทางทางการรับรู้ข่าวสารการดำเนินงานรณรงค์และข่าวสารเกี่ยวกับโรคมาลาเรีย พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้รับรู้เรื่องการจัดงานรณรงค์ และได้รับความรู้เรื่องโรคมาลาเรียและการป้องกันจากสื่อบุคคล มากกว่าสื่อชนิดอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ขนิษฐา อินธิบาล (2539) ที่ศึกษาการรับรู้และการยอมรับสื่อเอ็ดส์ของผู้มารับบริการในศูนย์กามโรคและโรคเอ็ดส์เขต 6 จังหวัดขอนแก่น ที่ศึกษาว่าผู้รับบริการที่มีการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี และมีอาชีพเกษตรกร รับรู้จากสื่อบุคคลมากที่สุด ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า การที่ภาครัฐและหน่วยงานต่าง ๆ ได้ผลิตสื่อเพื่อสื่อสารกับประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ ไม่บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ ทำให้เกิดการสูญเปล่า จากการศึกษาพบว่า สื่อบุคคลเป็นสื่อที่เข้าถึงกลุ่มตัวอย่างมากที่สุด ดังนั้น ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องหันมาพัฒนา สนับสนุนบุคลากรเหล่านั้น เพื่อให้เป็นสื่อบุคคลที่มีคุณภาพ มีความรู้ที่ถูกต้อง ทันเหตุการณ์ และมีปริมาณที่เพียงพอในการให้ความรู้กับประชาชน และถ้าจำเป็นต้องมีการผลิตสื่อประเภทอื่น ๆ เช่น โปสเตอร์ แผ่นพับ และอื่น ๆ จะต้องมีการพัฒนา ออกแบบสื่อเหล่านั้น ให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่ ทั้งในเรื่องของภาษา รูปแบบช่องทางสื่อสาร เปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการออกแบบ

การประเมินความพึงพอใจสื่อที่ใช้ในการรณรงค์โรคมาลาเรีย จากการประเมินผลเบื้องต้นโดยเกษณี กลัดพ่วง 2551 พบว่า กลุ่มตัวอย่างพึงพอใจในภาพรวมของสื่อรณรงค์ทั้ง 3 ชนิดคือ ป้ายรณรงค์ ร้อยละ 60, โปสเตอร์ และถุงย่าม ร้อยละ 30 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับการประเมินผลในครั้งนี้ เป็นการประเมินผลในรายละเอียดของสื่อ คือ สี สัน รูปภาพ ขนาดของป้าย ขนาดตัวหนังสือ ข้อความในสื่อ ซึ่งจากผลการประเมินผลแต่ละประเภทสื่อ พบว่า ความพึงพอใจสื่อประเภทป้ายรณรงค์โดยรวม อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ซึ่งใกล้เคียงกับผลเบื้องต้น คือร้อยละ 60 โดยเฉพาะขนาดของป้าย กลุ่มตัวอย่างต้องการให้ปรับปรุงในเรื่องขนาดของป้าย และรูปแบบหรือความคงทนมากที่สุด เพราะต้องการให้สามารถใช้ได้ยาวนาน สามารถพบเห็นได้ตลอดเวลาที่ผ่านมา

จากการศึกษาคำแนะนำในการทำป้ายรณรงค์ของ สุพจน์ ทรงเผ่า เรื่อง บทควมนำรู้ การทำป้ายโฆษณา (Banner) พบว่า ป้ายรณรงค์ที่ดี ต้องมีสีสันที่สะดุดตาผู้พบเห็น สีที่ใช้สามารถสื่อถึงอารมณ์ได้อย่างใดอย่างหนึ่ง การใช้สีที่ลงตัวทำให้ป้ายดูน่าสนใจและน่าเชื่อถือ รูปภาพที่ใช้ควรใช้รูปถ่ายดีกว่ารูปวาด รูปภาพต้องครอบคลุมเนื้อหา ขนาดของตัวหนังสือต้องสามารถอ่านได้ชัดเจนในระยะ 5 เมตร และข้อความที่ใช้ต้องชัดเจนไม่สับสน เข้าใจได้ทันที และเน้นความคงทน และจากการสอบถามถึงความเข้าใจข้อความในป้ายรณรงค์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างอ่านข้อความแล้วเข้าใจทันที สามารถนำไปปฏิบัติได้

สื่อประเภทโปสเตอร์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างพึงพอใจสื่อประเภทนี้อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ทั้งในเรื่อง สีสัน รูปภาพ รูปแบบ สำหรับข้อความในโปสเตอร์อ่านแล้วเข้าใจดี สามารถนำไปใช้ได้ ส่วนรูปภาพในโปสเตอร์ กลุ่มตัวอย่างสับสนรูปภาพในโปสเตอร์ในส่วนที่เป็นของยาตากันยุง ทำให้เข้าใจคลุมเครือไม่ชัดเจน ซึ่งจากการศึกษาคำแนะนำในการทำโปสเตอร์ ของอภิชัย อารยะ เจริญชัย น.5 พบว่า โปสเตอร์ที่ดี ต้องมีขนาดไม่น้อยกว่าขนาด 60x80 ซม. อาจมีขนาดใหญ่สุดที่ 84x118 ซม. ขนาดตัวอักษรในโปสเตอร์ไม่ควรเล็กเกินไป หรือไม่เล็กกว่าขนาด 20 ในส่วนของเนื้อหา ข้อความควรบอกได้ว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน ถ้ามีโลโก้ของหน่วยงานควรจะได้ด้วย รูปภาพประกอบควรครอบคลุมเนื้อหาและควรใช้รูปถ่ายแทนรูปวาด เนื้อหาไม่ควรมากเกินไป ควรสรุปใจความสำคัญหลัก ๆ และทำอย่างไรให้คนที่เดินผ่าน เมื่อ กวาดสายตามองแว็บแรก แล้วสะดุดอยู่ที่โปสเตอร์ของเรา นั่นคือหลักการในการทำโปสเตอร์

สำหรับสื่อประเภทถุงย่าม พบว่า กลุ่มตัวอย่างพึงพอใจรูปแบบของสื่อประเภทนี้มากที่สุด เพราะเป็นสื่อที่สามารถใช้งานได้ ติดตัวไปได้ในเวลาทำงาน แต่ไม่พอใจในสีสันของถุงย่ามที่เป็น สีขาว กลุ่มตัวอย่างต้องการให้เป็นสีทึบ ๆ เพราะจะไม่สกปรก สำหรับข้อความและรูปภาพเป็นที่พึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างในระดับปานกลาง จากคำตอบในแบบสอบถามพบว่า สื่อประเภท ถุงย่าม ข้อความเข้าใจง่าย แต่อักษรเล็กเกินไป รูปภาพไม่สะดุดตา ขนาดของถุงย่ามเล็กเกินไป ซึ่งจากการประเมินผลในครั้งนี้ผู้ประเมินได้สังเกต และรู้สึกประทับใจกลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่ง ซึ่งแม้เวลาการรณรงค์แจกสื่อถุงย่ามผ่านไป 1 ปี พบว่า กลุ่มตัวอย่างยังใช้ถุงย่ามติดตัวไปทำสวน ถึงแม้ว่าจะเก่าและสีได้เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล หรือสีดำไปบ้างแล้ว แต่เมื่อสอบถามถึงข้อความที่อยู่ในสื่อ กลุ่มตัวอย่างยังคงจำข้อความในสื่อและตอบผู้สอบถามได้ครบทุกข้อความ

จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างในเรื่องช่องทางการสื่อสารเพิ่มเติม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ต้องการให้มีช่องทางการสื่อสารในเรื่องการให้ความรู้เรื่องโรคมาลาเรียเพิ่มเติมคือสื่อบุคคล กลุ่มตัวอย่างต้องการให้มีเจ้าหน้าที่เข้าพื้นที่ให้มากขึ้น รองลงมาคือทางโทรทัศน์ เนื่องจากเป็นสื่อที่ทุกบ้านสามารถรับชมได้ทั่วถึง ทุกบ้านมีเวลาดูโทรทัศน์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุภัทธา (2547) ที่ศึกษาถึงผลของการใช้สื่อประชาสัมพันธ์โรคติดต่อมาโดยแมลง (โรคไข้เลือดออก โรคมาลาเรีย โรคเท้าช้าง และโรคสครับไทฟัส) ในรูปแบบเดิม ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนได้รับข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด

จะเห็นได้ว่า ผลการประเมินผลเบื้องต้น และผลจากการประเมินผลในครั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาในเรื่องความรู้ และพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างแล้ว สรุปได้ว่า สื่อที่ใช้ในการรณรงค์ที่ผ่านมาทั้ง 3 ประเภทค่อนข้างมีประสิทธิภาพสามารถทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ อยู่ในเกณฑ์ที่ดี และมีผลทำให้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการป้องกันควบคุมโรคเป็นไปในทางถูกต้อง ซึ่งจะทำให้สามารถลดอัตราป่วย และอัตราตายจากโรคมาลาเรียในพื้นที่ได้ต่อไปในอนาคต

ข้อจำกัดในการประเมินผลครั้งนี้

1. การประเมินผลครั้งนี้ เป็นการประเมินผลหลังจากที่ได้มีการประเมินผลเบื้องต้นไปแล้ว ซึ่งเป็นการประเมินผลแบบคร่าว ๆ ทำให้ไม่สามารถเก็บข้อมูลเพื่อนำมาเปรียบเทียบได้ครอบคลุม
2. เนื่องจากการจำกัดของเวลา งบประมาณ ทำให้ไม่สามารถเก็บข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง ได้ครอบคลุมเท่ากับการประเมินผลเบื้องต้นทำให้ผลการเปรียบเทียบไม่ชัดเจน
3. การประเมินคุณภาพสื่อที่ประเมินไว้ในผลเบื้องต้นไม่ละเอียด ไม่สามารถเปรียบเทียบผลกันได้
4. ความรู้และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างที่เกิดขึ้น ส่วนหนึ่งได้มาจากการรณรงค์โดยใช้สื่อที่ผลิตขึ้น และนอกจากนี้อาจได้มาจากการให้ข้อมูลของหน่วยงานอื่น ๆ ด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. การประเมินผลควรมีการประเมินผลก่อนและหลังการรณรงค์และนำมาเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ เพื่อทราบความเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการรณรงค์
2. พฤติกรรมการปฏิบัติตนในการป้องกันโรคมาลาเรีย ที่ควรจะเน้นให้ประชาชนที่มีอาชีพในการทำสวนยาง ปฏิบัติมากที่สุด คือ การใช้ยาทากันยุง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ประชาชนในพื้นที่ดังกล่าว มีพฤติกรรมการใช้ยาทากันยุงจำนวนน้อย ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันโรคมาลาเรียสำหรับประชาชนที่มีอาชีพทำสวนยาง ควรมีการชี้แนะให้ประชาชนเข้าใจถึงผลดีของการใช้ยาทากันยุงเป็นอย่างดี
3. ผลจากการศึกษา เราพบว่าสื่อบุคคลเป็นสื่อที่เข้าถึงประชาชนมากกว่าสื่อประเภทอื่น ๆ ดังนั้น เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของสื่อดังกล่าว ควรที่จะมีการพัฒนาสื่อบุคคลให้เป็นสื่อที่มีคุณภาพ มีการเพิ่มพูนความรู้ พัฒนาและส่งเสริมให้เป็นบุคคลที่มีศักยภาพในการเผยแพร่และให้ความรู้แก่ประชาชน และควรมีจำนวนที่เพียงพอ
4. การผลิตสื่อ เพื่อใช้ในแต่ละพื้นที่ ต้องมีการทดสอบสื่อและผลิตสื่อร่วมกับเจ้าหน้าที่และประชาชนในพื้นที่ เพื่อความเหมาะสม ในการใช้งานและเพื่อความ เป็นเจ้าของผลงานของประชาชนในพื้นที่ และต้องมีการติดตาม เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมและประเมินผลเป็นระยะ ๆ
5. ควรมีการสนับสนุนยาทากันยุง และมุ้งให้เพียงพอ สำหรับพื้นที่เสี่ยงต่อโรคมาลาเรียในฤดูการระบาดของโรค

ข้อเสนอแนะครั้งต่อไป

1. ควรมีการประเมินผลโครงการที่ครอบคลุมทั้งระบบ
2. ควรมีการประเมินผลโครงการอย่างต่อเนื่อง เพื่อการติดตามควบคุมและแก้ไขอย่างจริงจัง
3. ควรมีการนำบทเรียนที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่